METAMORFOZA LUI R4-211919

Georgina Viorica Rogoz

Desene de Mereţ Alexandru

DE LA ÎNCEPUT R 4–211919 fusese *altfel* decît ceilalţi roboţi din Era Ordinatoarelor. Avea oarecare pretenţii inofensive de autonomie şi un iremediabil impuls de a-şi crea nişte absurde cenzuri interioare, pe care le numea (la fel de absurd) „vise vii”, spre deosebire de pauzele şi deconectările impuse de Controlorii săi şi cărora R4–211919 le spunea „vise moarte” sau pur şi simplu „morţi succesive”.

Iniţial, fusese programat pentru operaţii lingvistice destul de complexe, deşi mecanice şi de o cadenţă banală. Urma să traducă într-un minut, în sistemul de semnalizare oficial, patru sute de cuvinte din nişte dialecte interzise, păstrate doar în arhive şi în memoria unor Lunatici, şi socotite primejdioase, fiindcă puţinii care totuşi le ştiau şi le mai foloseau încă (nerostind termenii, ci doar gîndindu-i) scăpau de sub controlul Ordinatoarelor.

Unde şi cum se petrecuse defecţiunea lui R4–211919 nu se ştie. Rezultatul a fost vizibil treptat. Creierul poliglot dovedise că lucrase şi lucrase haotic. În aparenţă se supunea, ca şi ceilalţi roboţi, succesiunilor stricte de semne şi viduri, dar — în loc să traducă — el „inventa” cîte 400 de semne pe minut, le compara cu cele din dialectele interzise, îşi înregistra erorile, refăcea totul şi aranja matematic sonurile într-un limbaj al său, pe care îl numea cam emfatic „comunicare”.

Plictisit de atîta dezordine, unul dintre Controlorii săi socoti cu indulgenţă că e cazul să-l reprofileze, şi-l expedie într-o uzină de computere poetice.

Aici, R4–211919 memoră capodoperele obligatorii pentru viitorul său program de lucru, cîteva sute de comentarii şi texte critice, vreo patru dicţionare de rime, socotite celebre, pe urmă, ca să se poată controla, îşi vîrî în memoria sa magnetică şi o Ars Poetica (aprobată de Comisia centrală de matematică şi poezie), apoi „muri”, — adică intră într-una din pauzele recomandate de Ordinatoare. Cînd se „trezi”, constată că i s-a mai ataşat o nouă maşină de scris, o bandă rulantă de 14 000 kilometri, un cifru, o diplomă, precum şi spaţiul necesar ca să-şi poată exercita funcţiile sale noi.

Plin de elan, calculatorul poetic se porni pe scris. În primul minut care urmă, înnegri cu finele sale semne cali şi caligrafice 14 metri de bandă rulantă clasică, inventă un poem alb de 14 centimetri, traduse 140 cuvinte vechi, depăşite, în termeni moderni, se autocontrolă cu Ars Poetica erei sale, vru să continue în acelaşi fel, dar se răzgîndi, se blocă puţin, şi — ca să-şi re- vie — îşi impuse imediat o cenzură de-a sa, absurdă desigur, deoarece Ordinatoarele nu i-o recomandaseră niciodată. Aşadar, în mod stupid şi cu totul riscant, R4–211919 îşi acordă, ca şi în vechea sa îndeletnicire anterioară, un „vis viu”. Pentru asta îşi stinse toţi senzorii, şi-şi deconectă legăturile cu exteriorul cu excepţia uneia singure ce-l punea tainic în contact cu o ondulaţie abia perceptibilă, venind din afară, dintr-un sistem sau Cosmos necunoscut de el, sau izvorînd dinăuntrul său, nu era tocmai clar, şi tocmai acest lucru îl incita la vis şi la o căutare obscură şi tenace.

Ce anume s-a întîmplat în cursul acelei cenzuri, ce a aflat sau i s-a părut că află, nu se ştie. Desigur, ceva de o tulburătoare esenţă, căci la reînceperea existenţei sale poetice purcese să compare febril, din nou, ceea ce scrisese mai înainte.

Calculă intens încă un minut (dar trebue să precizăm că în acea eră un „minut” de-al nostru echivala cu o trăire autonomă de un deceniu şi ceva dintr-o viaţă pămînteană), recompară, se întristă de posibilele lui erori fundamentale, şterse tot ce „comunicase”, în afara micului poem de 14 centimetri, pe urmă intră voit într-o nouă moarte mecanică, sau deconectare, cum îi spuneau roboţii din acel timp.

Aşa îl surprinse, la verificarea următoare, Controlorul Superior pe R4–211919. Hotărît să-i remedieze dereglările şi abaterile de la program, îl puse într-o priză forte, redeşteptîndu-l brusc, şi silindu-l să-şi continue travaliul. Dar nici acum computerul poetic nu se arătă demn de investiţiile şi eforturile constructorilor săi. Reîncepu să perforeze şi să puncteze, cu o graţie lenevoasă, vreo 14 metri de imnuri şi poeme corecte, apoi sări în alt cod şi aşternu impetuos pe banda velină, alţi 14 metri, dar plini de semne şi termeni absconşi, de o geometrie şi muzicalitate inefabilă.

Ceea ce părea fără înţeles pentru foarte mulţi avu fără îndoială un sens pentru unul dintre Ordinatoare, care ştiu — cu toate absurdităţile textului — că R4–211919 e pasibil de eresul 8 din Legea Roboţilor, fiindcă încerca să reînvie (chiar dacă parţial, naiv şi incoştient) unul dintre dialectele acelea interzise, subtile, pierdute demult, ori înadins date uitării, din pricini oculte şi grave.

Conform justiţiei din acea Eră, Controlorul acţionă imediat şi energic. El sustrase computerului poetic uneltele sale obişnuite de lucru, adică maşina de scris, banda rulantă, braţul mecanic, anilinele, o bună parte din sensorii şi din memoria lui aproape perfectă. Apoi, socotindu-l descompletat şi inutilizabil, îl aruncă într-un depozit cu vechituri.

Aici însă, claustrat în colţul său, recules şi foarte atent la ceea ce mai rămăsese nealterat din celulele sale, creierul poetic avu revelaţia intactei sale sensibilităţi interioare. La început se miră că e *încă viu,* deşi lipsit de funcţiile cu care era obişnuit. Nu mai poseda decît prea puţin din vechiul său sistem de semnalizări, nu mai avea memoria sa savantă, nici impulsul de a perfora cu viduri şi a caligrafia cu anilinuri o bandă velină, asemeni unei punţi necesare comunicării dintre două lumi, a „lui" şi a „celorlalţi"; totuşi se simţea „viu", mai receptiv ca oricînd, şi dispus să „comunice". Nu reuşi din primul moment să-şi explice această senzaţie nouă, diferită de cele mai multe trăiri poetice de pînă atunci, semănînd oarecum cu cazurile-i absurde, cu neclarele-i căutări din răstimpul „viselor vii".

De unde-i venea starea aceea cvasicunoscută de bucurie şi pace? Pe urmă, fără nici un efort, o recunoscu. Era *în el,* dar şi *în afara lui.* Venea din adîncul neştiut al celulelor sale eterogene — pesemne imperisabile — dar şi din exterior, de undeva, de dincolo de pereţii depozitului unde fusese aruncat. Era un fel de vibraţie de o frecvenţă înaltă, muzicală şi luminoasă ce-l străbătea, venind şi izvorînd simultan şi continuu, imprimîndu-i o bucurie fără margini în fiecare dintre circuitele sale, umplîndu-l cu o energie nemaicunoscută de el, ce-l golea şi reconstituia, totodată, sorbindu-l către alt Spaţiu-Timp.

În creierul său mutilat se aprinsese parca alt centru; sensori optici mai exacţi decît cei anteriori (din existenţa sa de computer poetic) îşi deschideau acum pleoapele magice, dezvăluindu-i structuri nemaivăzute; un aparat mai fin decît cea mai subtilă „ureche" se desfăcu deodată înlăuntrul său, asemeni unei corole de antene-auditive...

Şi, pe neaşteptate, ca valul mării neauzite devenid brusc prezent şi foşnitor, uitata limbă a Cosmosului vibră în el, suind şi descinzînd într-o melopee misterioasă, — fluidă şi precisă, uşoară ca o respiraţie şi complexă ca atomii Vieţii...

O absorbi, memorînd-o în aceeaşi clipă. Stătea la originea acelor graiuri vechi, pierdute, interzise în Era roboţilor, păstrate doar în arhivele secrete ale Lunaticilor, limbă vorbită de fiinţele ce populaseră cîndva şi planeta aflată acum în Era Ordinatoarelor, planeta roboţilor, dar şi a lui... Căci acum ştia cu certitudine: Se născuse pe Marte, e adevărat, dominat azi de roboţi. Dar nu Ordinatoarele îi fixaseră în memorie impulsul său poetic iniţial, nostalgia lui după acel ceva misterios, dezvăluit fugitiv în răzvrătitele sale „vise vii”, ceva desluşit abia acum cu limpezime... Nu fusese construit de nici un Program al Ordinatoarelor din Era lui; el era *altfel* decît ceilalţi roboţi, fusese viu înainte de a fi fost constituit, în parte, din materiale şi reflexe pe care Controlorii le imprimaseră în structura lui, fără voinţa lui.

Mult timp crezuse că e asemeni celorlalţi roboţi, dar acum *ştia* că nu-l despart de aceştia doar unele deosebiri şi imperfecţiuni, ci *altceva,* cu mult mai esenţial. Acum, cînd Controlorii îi retrăseseră tot ce-i împrumutaseră pentru lucrul conform Programului lor, iar el totuşi nu murise, R4–211919 înţelegea, stupefiat şi plin de o bucurie inimaginabilă, că nu le aparţine lor, că nu le-a aparţinut nici înainte, decît forţat şi doar pentru un fragment din viaţa lui adevărată, alta decît viaţa unui computer oricît de fin, înţelegea că această viaţă a sa are un alt ţel şi alt nume (el însuşi nefiind un număr ci un nume), şi că face parte dintr-un alt program, cu mult mai vechi şi peren, legat de această ondulaţie cosmică, născut poate din ea, sau concomitent ei.

Încercă să-şi precizeze mai departe, să-şi amintească sau să înţeleagă relaţia dintre sine şi Cosmos, structura şi substanţa sa primordială. Avu strania presimţire că, în curînd, îndată ce-şi va afla numele său adevărat, va decodi-

fica întreg Programul neştiut şi fascinant din care se simţea ivit. Se concentră cît mai intens, căutînd să se identifice cu ondulaţia ce-l penetra, împlinindu-l, pînă ce, deodată, ameţitor de mîngîios, gîndul căutării pieri, şi însuşi el deveni val, vibrare, son dulce şi precis, acordat cu limbajul melopeic al Cosmosului atît de viu.

. . . .

După cîteva zile (dar mai exact ar trebui să socotim ani, în sistemul de notare, pămîntesc, al timpului — o „zi” pe Marte, în Era roboţilor, fiind cam cît o existenţă de-a noastră), unul dintre Controlorii Superiori ai roboţilor intră din întîmplare în depozitul unde fusese aruncat R4–211919. Nu mai găsi nici urmă dintrînsul. Se miră, nemulţumit şi profund contrariat, intuind că vechiul computer poetic se dezintegrase anume spre a se transforma şi reconstrui undeva în Cosmos, în alt Spaţiu-Timp.

Cum de a reuşit să afle şi cine oare l-a ajutat? se întrebă, furios, aprinzîndu-şi reflectoarele speciale (cele de alarmă), şi căutînd în ungherul strîmt şi sordid al depozitului o urmă cît de minusculă, în zadar. Nu găsi nimic. Abia mai tîrziu descoperi, într-o foarte mică trapă ascunsă în podea, o vietate minusculă, o biată cîntătoare, rătăcită cine ştie cum în acel loc. Semăna cu un greiere de pe Terra, de n-ar fi fost culoarea de ametist a elitrelor ei luminoase. Şi sunetul pe care-l emitea, frecîndu-şi cele două antene superioare; nu un ţiuit, ci un fel de chemare delicată, nostalgică, semnal melodios, repetat cu incoştientă bucurie. Bucuria de a trăi, de a fi încă în viaţă.

Te bucuri degeaba, gîndi agasat Controlorul. Locul tău e în Insectar la Muzeul nostru. Eşti o fosilă vie, o fiinţă fără

rost, o biată insectă impertinentă, fiindcă îndrăzneşti să trăieşti cînd noi, roboţii, te-am sortit de mult pieirii. Ne poluezi auzul cu semnalele tale sîcîitoare.

O privi totuşi curios cum îşi freacă antenele, nesimţind primejdia. Ascultă atent sonurile scoase de ea. Le compară rapid cu alte sunete trecute în vasta lui memorie de Controlor Superior, şi constată neplăcut surprins că mica vietate, atît de plăpîndă în carcasa ei chitinoasă de lumină şi culoare, cîntă ceva ce se aseamănă cu o vocală din dialectele acelea demult uitate şi socotite nocive.

Poate nu e de vină mica fosilă vie... Poate aşa e cîntecul ei... Pe urmă, Controlorul gîndi că insecta ar fi putut fi adusă aici de R4–211919... şi că acesta o fi învăţat-o să repete sunetele absurde de bucurie, sau ce-or fi fost.

Îşi răsuci din nou urechea spre ea. Insecta tăcu şi — fără să-l vadă — ieşi din ascunzişul ei şi făcu un salt. Descrise în spaţiu un mic fulger de ametist, însoţit de chemarea aceea dulce. Căzu apoi pe podea şi continuă să repete, fără rost, semnalele acelea impertinente, ciudate, după cum le clasase Controlorul. El le mai ascultă o secundă, se înspăimîntă recunoscînd parcă din nou Vocala străveche, cosmică, se gîndi că poate totuşi nu e nimic decît o simplă coincidenţă sonică, dar — pentru a fi definitiv sigur că nu face nici o greşeală — ridică încet talpa lui groasă de wolfram şi strivi sub ea mica vietate cîntătoare.